

I. ODTÜ ARKEOMETRİ ÇALIŞTAYI
TÜRKİYE ARKEOLOJİSİ'NDE
SERAMİK VE
ARKEOMETRİK ÇALIŞMALAR

Prof. Dr. Ufuk Esin Anısına
7-9 Mayıs 2009

BİLDİRİLER KİTABI

ORTA DOĞU TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
ANKARA

<http://www.arme.metu.edu.tr>

I. ODTÜ Arkeometri Çalıştayı, başta Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) olmak üzere, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'nün, PETRA Mühendislik Müşavirlik ve İnşaat Ltd. Şirketi'nin, EURASIA Madencilik Ltd. Şirketi'nin ve LİLSA Toptan Temizlik Ürünleri Ticareti ve Uygulaması Şirketi'nin destekleriyle gerçekleştirilmiştir.

Yayına Hazırlayanlar

Prof. Dr. Asuman Günal Türkmenoğlu

Prof. Dr. Ay Melek Özer

Prof. Dr. Şahinde Demirci

Mehmet Bilgi Er (Yüksek lisans öğrencisi)

Aylin Tuncer (Doktora öğrencisi)

ISBN: 978-975-94919-1-8

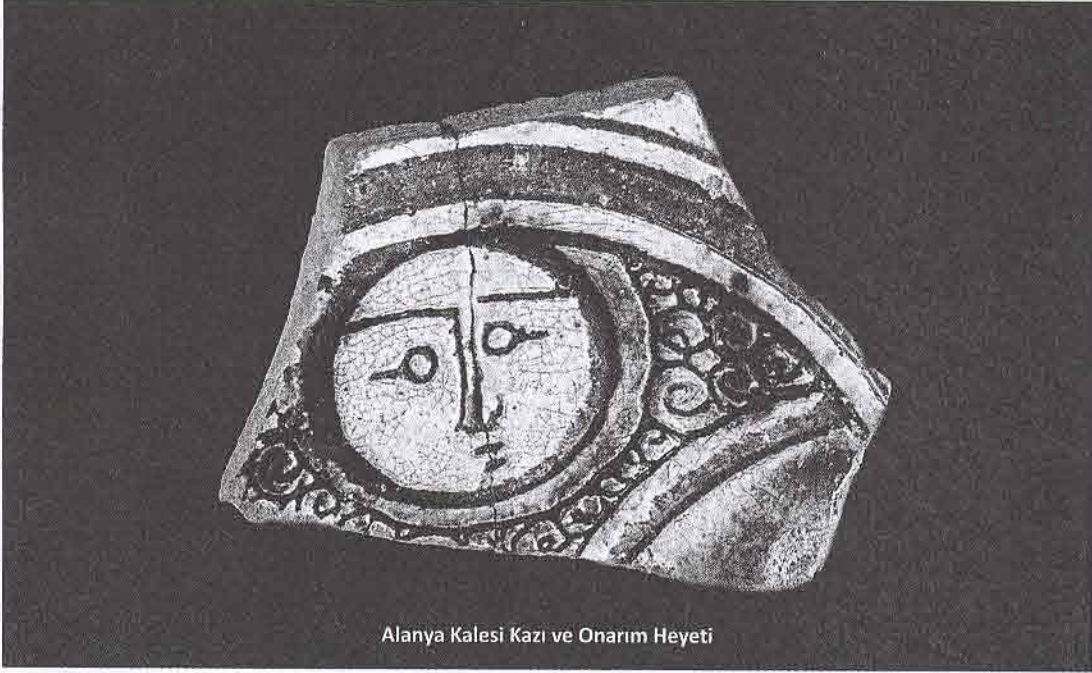
Yayınlayan: ODTÜ ARKEOMETRİ ANABİLİM DALI, 2009

Kapak: İdil Ayçe ABA

Basım: Elma Teknik Basım Matbaacılık

Tel: 0312 229 92 65

Ankara

Alanya Kalesi Kazı ve Onarım Heyeti

DÜZENLEME KURULU

- Prof. Dr. Asuman Günal TÜRKMENOĞLU
Başkan, FBE Arkeometri Anabilim Dalı/ Jeoloji Mühendisliği Bölümü, ODTÜ
- Prof. Dr. Ömür BAKIRER
FBE Arkeometri Anabilim Dalı / Mimarlık Bölümü, ODTÜ
- Prof. Dr. Şahinde DEMİRCİ
FBE Arkeometri Anabilim Dalı / Kimya Bölümü, ODTÜ
- Prof. Dr. Mehmet ÖZDOĞAN
Arkeoloji Bölümü, İstanbul Üniversitesi
- Prof. Dr. Numan TUNA
FBE Arkeometri Anabilim Dalı / Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, ODTÜ
- Prof. Dr. Ay Melek ÖZER
FBE Arkeometri Anabilim Dalı / Fizik Bölümü, ODTÜ
- Doç. Dr. Kenan BİLİCİ, DTCF
Sanat Tarihi Bölümü, Ankara Üniversitesi

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	i
ÇALIŞTAY PROGRAMI.....	vii
AÇILIŞ KONUŞMALARI	
Ay Melek ÖZER.....	13
Canan ÖZGEN.....	19
BİLDİRİLER	
Ömür BAKIRER	21
Neolitik Dönemden Selçuklu Çağı Sonuna Kadar	
Çanak-Çömlek ve Seramik Yapım Tekniklerine Genel Bakış	
Emine N. CANER-SALTIK, Şahinde DEMİRCİ.....	33
Neolitik Dönemden Selçuklu Çağı Sonuna Kadar	
Çanak-Çömlek ve Seramikler Üzerine Arkeometrik Çalışmalara Genel Bakış	
Asuman GÜNAL TÜRKMENOĞLU.....	43
Kalkolitik Dönem Değirmentepe (Malatya) Seramikleri Üzerine Arkeometrik Çalışmalar	
Tuba ÖKSE.....	50
Salat Tepe Orta Tunç Çağı Seramiklerin Stratigrafik Dağılımı ve Tarihlendirilmesi	
Numan TUNA, Nadire ATICI	61
Reşadiye ve Burgaz Kazı Çalışmaları Verilerine Göre Knidos Pişirme Kaplarının Gelişimi	
Billur TEKKÖK.....	73
Erken Roma Dönemi Troia Seramikleri Üzerine Son Analizler	
Zeynep MERCANGÖZ, Lale DOĞER	83
Kuşadası, Kadıkalesi/Anaia Bizans Sırlı Seramikleri	
Sema BİLİCİ.....	102
Alanya Kalesi-Ortaçağ Sırlı Seramikleri	
Yeter GÖKSU.....	112
Yakın ve Ortaçağ Seramiklerinin Termoluminesans ile Tarihlendirilmesinde Yeni Gelişmeler	
ÖZETLER	
Mihriban ÖZBAŞARAN.....	119
Aşıklı Höyük Koruma ve Sergileme Projesi	
Mehmet ÖZDOĞAN.....	120
Trakya Bölgesinin Tarihöncesi Çanak-Çömleği: Genel Bir Değerlendirme ve Bazı Beklentiler	
Altan ÇİLİNGİROĞLU.....	121
Ayanis Kalesi Işığında Urartu Çanak-Çömleği	
PANEL.....	123
FOTOĞRAFLAR	

KUŞADASI, KADIKALESİ/ANAIA BİZANS SIRLI SERAMİKLERİ

Z. MERCANGÖZ,

L. DOĞER

Edebiyat Fakültesi Sanat Tarihi Bölümü
Bizans Sanatı Anabilim Dalı
Ege Üniversitesi

Kuşadası'nın güneyindeki sahilde bulunan Kadıkalesi, prehistorik-protohistorik bir höyüğün üzerinde yer alan bir Bizans kültür varlığıdır. Burasının 19. yüzyıldan başlayarak bilim dünyasında Anaia ile ilişkilendirilmesi, kalenin kuzeyinde surda devşirme olarak kullanılmış bir Bizans yazıtı ile de doğrulanır. Nitekim kale bu sahil kentini ve limanını korumak üzere, bugünkü değerlendirmelerimizle 11.-12. yüzyıldaki bir yapılaşmanın üzerine 13. yüzyılda inşa edilmişti. Muhtemelen aynı yüzyılda İznik Bizans Devleti'nin ticaret ve gümrük kapısı olan Anaia'nın Kommerkios'u yani gümrük amiri de burada ikamet ediyordu. Kazılar bu ve benzeri kaynak bilgilerini desteklemesinin ötesinde Kadıkalesi'nin başka işlevlerini de ortaya koymaktadır. 2001 yılından bu yana yürütülen sistematik kazılarda Bizans çömlekçilik atölyelerine ilişkin yoğun buluntuların yanında cam, kuyumculuk gibi başka üretilere de işaret eder ki buluntuların yoğunluğu ve kalitesi, malların yerel gereksinimden çok liman yoluyla yapılması muhtemel ticari üretimleri akla getirir. Diğer yandan son yıllarda kısmen açılmış bir manastır kompleksi ise Anaia piskoposluğunun ikametgahının da burada olabileceğini düşündürmüştür.

Aslında Kadıkalesi seramikçiliği höyüğün tarihi kadar eskilere gitmektedir zira höyükle ilgili sondajlar özellikle yerli Miken seramiklerinin harikulade örneklerini sunmuştur. Kazının Bizans Dönemi buluntularının çoğunluğunu oluşturan sırlı ve sırsız kaplardan sınırlı sayıda kiler kullanım gereçleridir. Özellikle hatalı üretim atığı sırlı seramik kaplara ait parçalar Kadıkalesi'nin, 12. yüzyıldan sonra düşüşe geçen başkent Konstantinopolis'deki üretimlerin ardından gelişen Batı Anadolu'daki ve Yunanistan'daki yerel atölyelerden birisi olduğunu göstermektedir. Son derece zengin biçim ve desendeki örneklerin arasında Zeuksippus grubu gibi başkentten ardılı olabilecek kimi üretimler dikkati çeker. Aslında Kadıkalesi sırlı seramik buluntuları arasında 12.-13. yüzyıldan, aralarında Konstantinopolis'in de bulunduğu Korint vb. önemli merkezlerden ithallere ait olabilecek kapların yanında, üretim merkezi şimdilik bilinmeyen Ege Seramiklerinin belli başlı ve çeşitli kalitedeki örnekleri küçümsenemeyecek niceliktedir. Dr. L. Doğer'in Kadıkalesi'nin Bizans sırlı seramiklerinin tipolojik değerlendirmeleri, son yıllarda yine onun rehberliğinde yürütülen tezler ve arkeometrik araştırmalarla yeni yorumlar sunacaktır. Filiz İnanan ise halen devam eden doktora çalışmasıyla Kadıkalesi'ndeki Zeuksippus seramiklerine yeni tanımlamalar kazandıracaktır.

Kadıkalesi'nin ithalleri yalnız Bizans kaplarıyla sınırlı değildir, Keşan seramiklerinden Suriye ve Mısır mallarına kadar, 12.-13. yüzyıl İslam dünyasına ait veriler Anaia'nın Ortaçağ Akdeniz ticaret ağı içinde bir yerinin olduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla Kadıkalesi üretimlerinde bunların etkilerinden söz etmek mümkündür. Diğer yandan Anaia'nın 13. yüzyıl tarihinin bir yansıması olarak, burada yaşamış İtalyan tüccarlarla ve tüm Akdeniz dünyasının Levanten sakinleri, yerli ustalarla

birlikte Anaia'daki seramik üretiminin "Frank" tarzını yaratmış görünmektedir. Bu nedenle Kadikalesi'nde teknik ayrıntılarda Bizans gelenekli ancak Bizans dünyasından çok farklı üretim örnekleri dikkat çekici yoğunluktadır.

GİRİŞ

Kuşadası'nın güneyinde, Davutlar sahilindeki bir Bizans kalesi ile altındaki prehistorik-protohistorik höyük (Res. 1) yazılıkların arasında varlığı unutulmuşken 2001 yılından bu yana sürdürülen kazılarla Ege arkeolojisinde önemli bir yer edinmektedir¹. Burasının 19. yüzyıldan başlayarak bilim dünyasında Anaia ile ilişkilendirilmesi, kuzeydeki surun üzerinde bulunan bir Bizans yazıtı ile de doğrulanmıştır. Bu nedendir ki Kuşadası, Kadikalesi artık Anaia adı ile birlikte adlandırılmaktadır. Kale bu sahil kentini ve limanını korumak üzere, bugünkü değerlendirmelerimizle 11.-12. yüzyıldaki bir yapılaşmanın üzerine 13. yüzyılda inşa edilmiştir. İlk kez H. Kiepert'in² daha sonra da A. Philippson'un³ haritalarında Kuşadası'nın güney sahillerinde gösterilen Kadikalesi ile ilgili en erken araştırmalar T. Wiegand⁴ ve W. Müler-Wiener'e⁵ aittir. Araştırmalarımıza ışık tutan bir diğer önemli yayın ise, kaynak verilerini titizlikle yorumlayan tarihçi C. Foss'un çalışması olmuştur⁶.

Sistematik kazılarda ilk yıldan itibaren başlıca iki çalışma alanı belirlenmiştir: İlk kalenin doğusundaki giriş kapısını esas alan ve kalenin içine doğru ilerleyen I. Sektör çalışmalarıdır (Res. 1). İç kapının hemen önünden gelişen açmalar kale içindeki yapılaşmaları ortaya koymaktadır. Diğer çalışma alanımız ise, bu anıtsal yapının deniz yönünden algılanmasında önemi olan ve öncelikle surun dışında sürdürülen kalenin güney ve batı sektörleridir. Bu bağlamda ikinci yıl kalenin güney yamacındaki temizlik çalışmaları sırasında ele geçen bir Hitit heykelciğinin bulunuşuyla höyüğe ilişkin araştırmaları da içine almıştır. Kalenin güneybatı köşesinde gerçekleştirilen 2003 ve 2005 sezonlarındaki höyük

¹ Kazı ve kazı buluntularına ilişkin başlıca yayınlarımız şunlardır: E. Akdeniz, "Kuşadası Kadikalesi Kazısında Bulunan Bir Hitit Heykelciği", *OLBA IX* (2004), s. 21-57; E. Akdeniz, Kadikalesi Kazısı Miken Buluntuları-Mycenaean Finds from the Excavation, *Arkeoloji Dergisi IX* (2007/1), 35-69; L. Doğer, "Anaia-Kuşadası Kadikalesi Kazısı 2002 Yılı Bizans Dönemi Seramik Buluntuların Ön Değerlendirmesi", *Sanat Tarihi Dergisi*, XIII/1(Nisan 2004), İzmir 2004, s. 1-31; 4. Yılında Kuşadası, Kadikalesi/Anaia Kazısı, *Sanat Tarihi Dergisi*, *Lale Bulut Anısına Armağan*, İzmir 2005, s. 2005-223; Z. Mercangöz, Kuşadası, Kadikalesi 2001 Yılı Çalışmaları, 24. Kazı Sonuçları Toplantısı, 27-31 Mayıs 2002, 2. (Ankara 2003), 125-138; Z. Mercangöz, Kuşadası, Kadikalesi Kazısı 2006 Yılı Çalışmaları, 24. Kazı Sonuçları Toplantısı, 28 Mayıs-01 Haziran 2007, 3. (Ankara 2008), 449-470; Z. Mercangöz, Kutu Kaplama Levhası-Plaque for Facing a Casket, Katsion, Aziz Pavlos ikonası Parçası-Fragment of an Icon with St. Paul, Damga-Stamp Seal, Ayı Figürlü Bıçak Sapı-Knife Hilt with Bear Figure, Küpe Kalıbı-Mould for Earrings, Gnifonlu Kase-Bowl with Griffin, ümüş Toka/Fibula-Silver Buckle, Mine İşi Madalyon-Enamelled Medallion, Düğümlü Palmet Bezemeli Tabak-Plate with Knotted Palmette, Hayvanlı hayat Ağacı Kompozisyonlu Tabak-Inscribed Plate with Tree-of-Life and Animals, In: A. Ödekan(ed.), "Kalanlar" 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans-The "Remnants" 12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey. (İstanbul 2007), 67-74, 77-86; Z. Mercangöz/V. Bulgurlu, Theodora Doukaina Palaiologina'nın Mührü (Bulle)-Seal (Bulla) of Theodora Doukaina Palaiologina, Kanikleos Konstantinos Mesopotamites'in Mührü (Bulle)-Seal of Kanikleos Constantine Mesopotamites, In: A. Ödekan(ed.), "Kalanlar" 12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans-The "Remnants" 12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey. (İstanbul 2007), 85-86.

² H. Kiepert, Spezialkarte von Westlichen Kleinasien, 1: 250 000. (Berlin 1891)

³ A. Philippson, Topographische Karte des Westlichen Kleinasien, 6 Blatt, 1: 300 000, (Gothe 1910-1913)

⁴ T. Wiegand-H. Schrader, Priene, (Berlin 1904), 490-491.

⁵ W. Müler-Wiener, Mittelalterliche Befestigungen im südlichen Jonien, *Istanbuler Mitteilungen* 11, 1961, 65-69

⁶ C. Foss, Ephesus after Antiquity: A late antique, Byzantine and Turkish City, (London 1979) 124-125,129.

sondajlarının ardından, Bizans öncesi çalışmalara 2008'den itibaren basamaklı açmalarla devam edilecektir.

İkinci kazı sezonunda kale içinde ortaya çıkan dörtgen bir yapı, güneydeki kible duvarında yer alan bir mihrap nişi ile mescit olarak teşhis edilmişti. Mescidin kuzeyinde 2005 yılından başlayarak açmaya başladığımız bir kilise-manastır kompleksinin ise 11. yüzyılda imparator IX. Konstantinos Monamakhos'un (1042-1055) banisi olduğu bir kuruluş olduğunu düşünmekteyiz. Zira nerdeyse Bizans başkenti Konstantinopolis'le boy ölçüşen boyut ve görkemde bir yapı, son derece alımlı taş eserleri ve duvar resimleri ile ortaya çıkmaya başlamıştır. Bu alandan gelen son derece lüks çanak-çömlek ve cam buluntular bu gösterişli yaşamın kanıtları gibidir.

Bu kompleksin dışında, kale girişinin güneyinde ve batısında kısmen açılmış plankarelerde ise, kale içinde seramik, cam, metal üretimlerinin gerçekleştiği çok sayıdaki atölyeye işaret eden bulgulara ulaşılmıştır. 2001 yılından bu yana üçayak buluntularıyla Kadıkalesi'nde seramik üretiminden haberdardık. Bizans seramik tarihinde 12. yüzyılda üçayakların kullanılmaya başlamasıyla Bizans sırlı seramiğinde seri üretimler mümkün olmuştur. Diğer yandan Bizans çağında ticarete olanak veren limanların yakınlarında seramik üretimleriyle karşılaşmaktadır ve seramiklerin deniz yoluyla ticareti, özellikle batıklarla kanıtlanmıştır. Kazı alanımızda şimdilik bir fırın bulamadık. Ama ilk kazı sezonunda güneyde kale dışında karşılaştığımız kil yığını ile 2004 yılında aynı hizada kısmen açtığımız surla bitişik yarım yuvarlak bir kil havuzu (Res. 2) Kadıkalesi çömlekçiliğinin bir kanıtıdır. I. Sektörde bir kesimde ele geçen yoğun yanık ve kül atıkları da seramik üretiminin bir diğer göstergesidir. Ayrıca tüm sektörlerden gelen buluntular atölyelerin kale içinde birden fazla olduğuna işaret eder ki kalenin dışına özellikle deniz yönüne boşaltılan defolu seramik atıklarından (Res. 3) da farklı noktalarda ayrı tarzlardaki mallarla bunu doğrular. Böylesine çeşitli, kaliteli ve yoğun üretim ise ancak Anaia'dan yapılan deniz aşırı bir seramik ticaretinde mümkün görünmektedir.

Kazının Bizans dönemi buluntularının çoğunluğunu oluşturan sırlı ve sırsız kaplardan yalnız sınırlı sayıdakiler kullanım gereçleridir. Dolayısıyla hatalı üretim atığı sırlı seramik kaplar gibi pek çok veri, Kadıkalesi'nin, 12. yüzyıldan sonra düşüşe geçen başkent Konstantinopolis'deki üretimlerin ardından gelişen Batı Anadolu'daki ve Yunanistan'daki yerel atölyelerden birisi olduğunu göstermektedir.

Kadıkalesi sırlı seramik buluntularının arasında 12.-13. yüzyıldan, Konstantinopolis, Korint vb. önemli merkezlerden ithal edilmiş olabilecek ince kazıma/fine sgraffito kapların yanında (Res. 4a), üretim merkezi şimdilik bilinmeyen Ege Seramiklerinin belli başlı ve çeşitli kalitedeki örnekleri de yer alır (Res. 4b, 5a, b).

Kadıkalesi/Anaia üretimi seramikler içinde son derece zengin biçim ve desendeki örneklerle Zeuksippus tipi en yoğun gruptur. Bunlar başkentin ardılı olabilecek çeşitli motif, kompozisyon ve işçilik gösterirler. Bunların arasında soyut veya natüralist kuşlar dikkat çekicidir (Res. 6). Ege ve Zeuksippus tipi seramiklerdeki kuşlara, Anaia'nın kendine özel, uzun gagaları olan, profilden gösterilmiş çekik gözleri ile farklı kuş yorumlamaları önemlidir. Bu kuşları kasetlere ayrılmış kabın içinde bazen düğüm motifleri ile birlikte görmekteyiz (Res. 7). Kuşlar kimi örnekte kulaklı tuhaf hayvanlara dönüşmüştür.

Kadıkalesi'nin ithalleri yalnız Bizans kaplarıyla sınırlı değildir. Keşan seramiklerinden Suriye ve Mısır mallarına kadar, 12.-13. yüzyıl İslam dünyasına ait veriler Anaia'nın Ortaçağ Akdeniz ticaret ağı içinde yaygın bir yerinin olduğunu ortaya koyar. Dolayısıyla Kadıkalesi

üretimlerinde söz konusu ithallerden esinler bulmak mümkündür. Diğer yandan Anaia'nın 13. yüzyıl tarihinin bir yansıması olarak, burada yaşamış İtalyan tüccarlarla ve tüm Akdeniz dünyasının Levanten sakinlerinin talepleri, yerli ustaların yorumlarıyla birlikte Anaia'daki seramik üretiminin "Frank" tarzını yaratmış görünmektedir (Res. 8a). Bu nedenle Kadıkalesi'nde teknik ayrıntılarda Bizans gelenekli ancak Bizans dünyasından çok farklı üretim örnekleri dikkat çekici yoğunluktadır (Res. 8b).

Kadıkalesi/Anaia dışında benzerlerine Bizans başkenti Konstantinopolis, Bergama ve Menderes Magnesiası'nda da karşılaştığımız düğümlü palmetler, Zeuksippus tipi seramiklerin tondosundan tüm tabağın içine yayılmış kompozisyonlarla dikkati çeker. Bu gruptan düğümlü palmet bezemeli örnekler (Res. 9) zikredilen merkezlerden daha yoğun oluşlarıyla kazımızın bir diğer özgün yanıdır. Düğümlerdeki çeşitlilik ise tabaklardan kapalı kaplara; tek renk sırlı örneklerden çok renklilere kadar oldukça zengindir (Res. 10)

Kadıkalesi'nin bu zengin buluntularından bazıları ikonografik yorumları ile ilgi çekerken, bazıları da tarama bezekli kazımaları, mangan akıtma veya fırça boyamalarıyla farklı bir grup ortaya koyar. Bu örneklerin açık kaplarında yaygın olarak dış yüzlerde büyük kısmı astar üzerine uygulanmış yeşil sır yaygındır (Res. 11, 12). Kapalı kaplarda/sürahilerde ise mangan boyama fırça ile boyun ve gövdede görülebilmektedir (Res. 13 a). Yine bu gruptan verev çizgilerle taramaların yer aldığı derin bir tabağın içinde geometrik düzenlemelerle dış yüzünde ise mangan-kahverengi fırça ile yapılmış dikey bantlar vardır (Res. 13b).

Tüm bu sırlı seramikler Kadıkalesi kazısında, her yıl yeni heyecanların yaşandığı adeta bir yaz okulunun çekici malzemelerini oluşturmaktadır. Dr. L. Doğer'in Kadıkalesi'nin Bizans sırlı seramiklerinin tipolojik değerlendirmeleri, son yıllarda yine onun rehberliğinde yürütülen tezler ve arkeometrik araştırmalarla yeni yorumlar sunacaktır. Filiz İnanan ise halen devam eden doktora çalışmasıyla Kadıkalesi'ndeki Zeuksippus seramiklerine yeni tanımlar kazandıracaktır.

Z. Mercangöz

KADIKALESİ/ANAİA BİZANS SIRLI SERAMİKLERİNİN KRONOLOJİSİ VE TİPOLOJİSİ

Ele geçen seramiklerinin kronolojik tasnifinde erken tarihli buluntular Geç Roma/Erken Bizans Kırmızı Astarlı Mallar olarak belirir. Son yıllarda artan arkeometrik çalışmalarla Batı Anadolu'da daha net belirlenen Phokaia, Priene, Gryneion, Ephesos üretimleri ve dolaşım alanları göz önünde tutularak Anaia buluntularının bu çerçevede daha ayrıntılı ele alınması gerekir⁷.

Kadıkalesi/Anaia'da, Bizans seramik tarihinde 7. yüzyıldan sonra ortadan kalktığı izlenen kırmızı astarlı kaplardan sonra sırlı üretimle karakterize olan 8-11. yüzyıl

⁷ Phokaia, Gryneion, Ephesos ve Priene üretimlerine ilişkin bkz. Z. Yılmaz, "Spätantike Sigillaten aus Priene", B. Böhlendorf-Aslan, A. O. Uysal, J. Witte-Orr.(ed), *Çanak, BYAZS 7* (2007), s. 123-130; . S. W. Waksman-M. L. von Wartburg, "Fine Sgraffito Ware, Aegean Ware", and other wares: new evidence for a major production of Byzantine ceramics", *RDAC* (2006), s. 383. Tab.3, 384, fig.17.

buluntularıyla ise henüz karşılaşmamıştır⁸. Sırlı üretimlerde kronolojik ve tipolojik olarak kendini belli eden buluntular önceden söz edildiği gibi 12-13. yüzyıl kırmızı ve beyaz hamurlu sofa kaplarına aittir.

Orta Bizans Dönemi liman kentleri ve çevresindeki yerleşimler ile Pelagos (Alonnesos), Skopelos, Kastellorizo, Kumluca Göçük Burnu⁹ kargo batıklarından iyi tanınan kırmızı hamurlu ithal seramikler Anaia'da zengin buluntu sunar. İnce Sgraffito, Kazıma Sgraffito, Ege Tipi Kazıma, Boyama-Kazıma, Champlevé, teknikli tabak, çanaklar birbirleri ile ilişkili olarak, dış yüzey işlemleri bakımından 5 ayrı işçilik gösterir. Göz ve el-büyütecisi ile yapılmış gözlemle hamur yapılarında da bazı değişiklikler izlenir¹⁰.

I. Grup: İnce Sgraffito, Kazıma Sgraffito, Ege Tipi Kazıma, Champlevé, Tek renk Sırlı Bezemesiz açık kap buluntularıdır. Hamur orta sertlikte yer yer iri olmak üzere yoğun kireç parçacıklıdır. Kireç patlaklarının yarattığı iri boşluklar ve ince kanallar izlenir. Genel olarak kırmızı hamur rengi Munsell 2,5 YR 5/8-6/8 ile 5 YR 5/6-7/6-7/8 değerlerindedir. Dış yüzey işlemleri açısından alt gruplar oluştururlar.

I.1. (Tab. I. a) Dış yüzey ağız kenarları beyaz-krem renk astarlıdır. Şeffaf sarı veya yeşil sır kaide altı dâhil tüm yüzeyi kaplar. Sır astarsız uygulandığı için dış yüzey görünümü kahverengi tonlarda veya yeşimsi kahverengi görünümündedir¹¹.

I.2. (Tab. I. b) Dış yüzey ağız kenarları beyaz-krem renk astarlıdır. Şeffaf renksiz veya sarı renk sır kaide altı dâhil düzensiz uygulanmıştır. Sırlı kısımlar parlak kahverengi, sırsız kısımlarda yüzey mat kahverengi görünümündedir.

I.3. (Tab. I. c) Dış yüzey ağız kenarları beyaz-krem renk astarlıdır. Dış yüzey kaide altı dâhil düzensiz sürülmüş beyaz-krem renk astarlıdır. Ağız kenarları daha kalın astara sahiptir. Tüm yüzey şeffaf renksiz, sarı veya yeşil renk sırlıdır. Krem-kahverengi harelî görünümündedir. I.2 grup ile ilintilidir.

I.4. (Tab. II. a) Dış yüzey kaide altı dâhil beyaz-krem renk kalın astarlı, şeffaf renksiz, sarı renk sırlıdır.

⁸ Kadıkalesinde henüz ele geçmemekle birlikte yakın coğrafya'da Magnesia (Menderes) ve Selçuk-Ayasuluk Tepesi'nden (Sırlı Beyaz Mal II (Glazed White Ware II) mevcuttur Bkz. E. Parman, "The Pottery From St. John's Basilika at Ephesos", in: *Recherches sur la céramique byzantine* (ed. V. Déroche- J.M. Spieser), *BCH Suppl.* XVIII (1989), fig. 11; 8-11. yy. Magnesia buluntuları için bkz. B. Böhlendorf-Arslan, *Glasierte byzantinische Keramik aus der Türkei Teil-III*, İstanbul 2004, Taf 128.

⁹ Bkz. H. Özdaş, "Ege ve Akdeniz Bölgeleri Sualtı Araştırması 2005 Yılı Çalışmaları", 24. *Araştırma Sonuçları Toplantısı*, 2. cilt, Ankara 2006, s. 442. 2005 yılında keşfedilen batıkla ilgili ön raporda, sadece İnce Sgraffito buluntular değerlendirilmiş özellikle Alonnesos Batığı ile ilişkilendirilmiştir. Kastellorizo Batığı ile paralellik olmadığı belirtilmiştir. Ancak araştırmacı ile yapılan görüş alışverişinde buluntular arasında Kastellorizo Batığı buluntularına benzer sıraltı yeşil ve kahverengi boyalı (green-brown painted ware) kâselerin varlığı belirlenmiştir. Her iki tip mal içermesi bakımından Göçük Burnu batığı son derece büyük önem arzeder. Sözü geçen Kastellorizo Batığı buluntuları için bkz. *Byzantine Glazed Pottery. The Art of Sgraffito*. Ed. D. Papanikola-Bakirtzi, Athens 1999, s. 144. fig. 2; İzmir Müzesindeki sualtı buluntusu eserler için bkz; L.Doğer, "Müzelerimizden Örneklerle Akıtma Boya Teknikli Ege-Bizans Seramikleri", *Arkeoloji ve Sanat* 106 (2002), İstanbul, s. 3-13; Göçük Burnu Batığı buluntusuna çok benzer bir başka sualtı buluntu için bkz. C. Stiegeman, "Mittelbyzantinische Keramiksschalen", *Byzans. Das Licht aus dem Osten. Kult und Alltag im Byzantinischen Reich vom 4. bis 15. Jahrhundert*. Paderborn 2001, s. 263, IV. 113

¹⁰ Konunun geniş içeriğinden dolayı teknik detaylar özet olarak verilmektedir.

¹¹ Dış yüzey bakımından benzer Korinthos buluntusu için bkz. *Byzantine Glazed Pottery*. a.g.e, 179, cat.206.

1.5. (Tab. II. b). Buluntular Ege Tipi Kazıma ve Champlevé parçalara aittir. Dış yüzeyleri çok aşınmış olmakla birlikte kaide altı hariç, gövde ile kaidenin birleştiği yerde sır kalıntıları vardır.

1.6. (Tab. II. c). İç ve dış yüzeyi farklı renkte sırlı bazı Ege Tipi kap parçaları da ele geçmiştir. Az sayıda İnce sgraffito bazı ağız, gövde parçalarının iki yüzeyi de beyaz astarlı sarı veya yeşil renk sırlıdır.

II. GRUP: (Tab. II.d). Buluntular Ege Tipi Kazıma-Sgraffito, İnce Sgraffito parçalara aittir. Hamurda mika daha belirgindir. Beyaz ve siyah partiküller içerir. Hamur rengi 2,5 YR 6/8, sarı sır 2,5 YR 8,4 değerdedir. Dış yüzey kaide altı dahil ince pembemsi renk astarlıdır.

III.GRUP: (Tab. III). İnce Sgraffito, Kazıma Sgraffito, Ege Tipi Kazıma, Champlevé, teknikli açık kap buluntularını içeren yoğun buluntu grubudur. Hamur taşçıklı, yoğun kireç partiküllü, gözeneklidir. Renk yoğunlukla 5 YR 5/6-6/6-6/8, çok az sayıda 2,5 YR 5/6-6/8 değerlerindedir. Dış yüzey kaide altı dahil ince ve yoğun olmayan beyaz astar ile kaplıdır. Ağız kenarlarında astar daha kalındır. Sır da ağız kenarı ile sınırlıdır.

Ayrıca hamur ve astarları yanık dış yüzey sırsız ve yoğun çark izleri görülen buluntular vardır. (Tab. II e). Yukarıda tanımlanan gruplar form, bezeme repertuarı açısından kendi aralarında ve diğer Bizans yerleşimlerden ele geçen çağdaşlarıyla paralellik gösterirler.

İnce Sgraffito ve Kazıma –Sgraffito Seramiklerde, farklı artistik değerde Kufi yazı taklidi motifler (Tab. III.a), kıvrım dallar, madalyonda üçlü spiraller, dağılmış palmet motifleri (Tab. III.b), bitkisel-geometrik yorumlar, akritik ve fantastik figürler (Tab. III.c), serbest düzende bitkiler arasında kuş (Res.%b), balık (Tab. III.d-e), aslan başı gibi bezemeler bulunur. Kazımalarla zenginleştirilmiş zarif kanatlara sahip griffon ile noksan olmasından dolayı tam tanımlanamayan uzun gövdeli bir hayvanın mücadelesinin resmediliği basit ağız kenarlı kase açık sarı-krem renk sırlıdır¹². Benzer buluntular 11.yüzyılın son on yılı ile 13. yüzyıl ilk yarısına değin zaman aralığı içinde değerlendirilir.

Ege Tipi Kazıma ve Champlevé kapların bir kısmı klasik bezeme repertuarlarını taşıırken, bir kısmı son yayınlarla daha belirginleşen 12. yüzyıl sonu-13.yüzyılın ilk yarısına tarihlenen buluntulara benzerler. Hamur tespiti yapılmaksızın bazıları İstanbul buluntularına¹³ ve yine İstanbul kaynaklı Atina Müzesi A. Kintaoglou ve T. Macridy Koleksiyonundaki eserlere yakın görünür. Yüksek kaideler, kazıma-sgraffito tekniğinin ve bezemelerinin kullanılması, klasik motiflerin zenginleştirilmesi, haç motifi (Tab.I.c içinde) gibi bazı yeni motiflerin yer alması, özellikle balık motiflerinin gövdelerinde irileşme ve detaylandırma dikkat çeker¹⁴ (Tab. III.g). Anaia'dan hamur yapısı, yüzey işlemleri aynı bazı buluntular; hem

¹² Buluntu için bkz. Z. Mercangöz "Grifonlu Kâse/Bowl with Griffin)", *Kalanlar-12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans/ the Remnants-12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey*, Vehbi Koç Vakfı, İstanbul 2007, s. 78.

¹³ İstanbul buluntular için bk. B. Böhlendorf – Arslan, *Glasierte byzantinische Keramik ...a.g.e.*, Taf 63-72, Taf.73 (145).

¹⁴ İstanbul'dan buluntular için bk. B. Böhlendorf – Arslan, *Glasierte byzantinische Keramik... a.g.e.* Taf 67 (119–121); 13. yüzyıla tarihlenen Çamaltı I Batışında Zeuksippos Tipi seramiklerle birlikte ele geçen benzer balık motifli bir kaseenin arkeometrik analizi de farklı sonuç vermiştir. Buluntu için bkz. N. Günsenin, "L'épave de Çamaltı Burnu I (Île de Marmara, Proconnesse): Resultats des campagnes 2001–2001", *Anatolia Antiqua XI* (2003) , Fig. 10 a-b; Hamur analizi için bk. S. W. Waksman-M. L. von Wartburg , "Fine Sgraffito Ware, Aegean Ware", and other wares: new evidence for a major production of Byzantine ceramics", a.g.e. s.377; Pergamon'dan bir buluntu için bk. B. Böhlendorf – Arslan, *Glasierte byzantinische Keramik... a.g.e.* Taf 96 (330).

Kastellorizo Batığı buluntularına benzer stilde kazıma teknikli kapları¹⁵ hem de İnce Sgraffito Fine Sgraffito, Madalyon Stil Kazıma- Sgraffito kapları içerir (Tab. III.,d.,h.,ı.). Benzer buluntular 12.yüzyıl ortası - 13. yüzyıl ilk yarısına değin zaman aralığı içinde değerlendirilir.

12. yüzyılın diğer kırmızı hamurlu seramik mal grupları **Boyalı-Sgraffito Seramikler, Yeşil ve/veya Kahverengi Boyalı Seramikler, Ege Tipi Slip Teknikli Seramikler** olarak belirir¹⁶ (Pl. II. f).

Sırlı Beyaz Mal IV grubuna (GWW IV) ait buluntular açık ve kapalı kap parçalarıdır. (Tab. II. g) İri taşçıklı, yer yer pembe katmanlı, homojen pişmemiş beyaz hamurlu, çoğu Sıraltı Yeşil ve/veya Kahverengi Boyalı, genelde kapalı kaplarda bezemesiz buluntulardır. Bazı parçalar çok özenli değildir ve üretim hatalarına sahiptir. İstanbul Büyük Saray ve Saraçhane kazılarında benzer buluntular 12. yüzyıl ortası-erken 13. yüzyıla tarihlenir¹⁷.

Atölye

Zeuksippus Ailesi I-II Seramikler: Kırmızı hamurlu en yoğun buluntu grubunu Zeuksippus Ailesi'ne ait sırlı kap parçaları oluşturur. Hamur yapısı ve bezeme işçiliğinin kalitesi ile farklı birkaç grup izlenir. Ancak buluntuların yoğunluğunu oluşturan kaliteli hamurlu bir grup Anaia'nın yerel üretimi olarak belirir. Sık dokulu, ince gözenekli, kireçli, mikalı ortak hamur yapısı gösteren (hamur rengi yoğunlukla Munsell 2,5 YR 5/6, 5 YR 5/6) buluntuların çoğunda fırınlama hataları vardır, üçayak izleri çok belirgindir, hatta üçayak kalıntıları¹⁸ mevcuttur (Pl. IV). I6 açması 13.74 seviyesinde biten küllü alan sonrasında 13.69-13.19 seviyeleri seramik çöplüğü görünümündedir.

L5 açması 16.73-16.67 seviyesinden ele geçen 8 parça beyaz-krem astarlı yarı mamul buluntular arasındaki dilimli ağız kenarı parçası, sırlı benzeri ile birlikte ele geçmiştir (Tab. IV.a) H7 açmasının hemen her seviyesinde; pembe, krem renk astarlı sır pişirimi yapılmamış parçalar, yanık ve bozuk üretimler veya fırınlama üçayaklarından birisiyle karşılaşmıştır. 2007 kazı sezonu itibariyle 114 adet üçayak, 2 adet koni, 1 adet çubuk ele geçmiştir. Üçayaklar, yaklaşık 4,8-5,5cm, 5,5-6.5cm, 6,5-7.3 cm olarak üç farklı boyut gösterirler.

Basit, dışa dönük geniş veya dar düz ağız tablalı tabaklar ile küçük boyutlu derin kâselerle ait parçalar çoktur. Farklı yüksekliklerde halka kaidelidir. Az sayıda yukarı doğru açılan gövdeye sahip, düz dipli örnekler de vardır. Kâselerde ağız çapları 15-20 cm arasında değişmektedir. Genellikle ince cidarlı olan seramiklerde, açık pembe ve beyaz astar üzerine tek renk parlak kaliteli sarı, yeşil, kavuniçi ve kahverengi sıran çeşitli nüansları kullanılmıştır. Yeşil, sarı ve koyu zeytin yeşili sırlarda sır patlakları ve yanıkları yoğundur. Bazı kâselerin iç ve dış yüzeyleri farklı renkte sırlıdır.

¹⁵ Çok sayıda örnek için bkz. L. Doğer, İzmir *Arkeoloji Müzesi Örnekleriyle Kazıma Dekorlu Ege Bizans Seramikleri*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir 2000.

¹⁶ d16 (1) açması 15.11 seviyesinde midye kabuklarıyla karışık kül yığınının üzerine kapatılmış durumda ele geçen düz dipli ekmek tepsisi formunda bir kap, Ege Tipi slip dekorlu (Tab. III. g) kâse ile kontekstir.

Örnekler için bkz. L. Doğer, "Kuşadası, Kadıkalesi (Anaia) Kazısı 2003 Yılı"...a.g.e.res. 4, 6, 7,

¹⁷ Stevenson, The Pottery, 1936-7 in: R.B.K. Stevenson (ed). *The Great Palace of the Byzantine Emperors*, Oxford 1947, 51; J.W. Hayes, Saraçhane, Vol. II: The Pottery, 1992, s.30; Atina Benaki Müzesindeki buluntular için bk. D. Papanikola-Bakirtzi-F. N. Mavrikiou - Ch. Bakirtzi, Byzantine Glazed Pottery in the Benaki Museum, Athens 1999, s. 25, 26-28-30.

¹⁸ Bkz. L.Doğer., "Anaia-Kuşadası Kadıkalesi Kazısı 2002 Yılı"...a.g.e. res.5; L. Doğer, "Kuşadası, Kadıkalesi (Anaia) Kazısı 2003 Yılı"...a.g.e.res. 10.

Bezeme teknikleri, sgraffito, kazıma, champlevé ve slip'tir. Kap içlerinde ve ağız kenarlarında en çok bu grubun karakteristik bezemesi kazıma teknikli eş merkezli daireler, spiraller bulunur. Daireler arasında veya serbest olarak kuş, balık figürleri, Süleyman düğümü, stilize bitkisel motifler, düğümlü palmetler¹⁹, monogram ve işaretler (Tab. V c-e.) haçlar, zikzaklar, açık yay dizileri, radyal çizgiler, geometrik düzenlemeler, soyut tasarımlar görülür. Bezeme ustalarını ayırt edebilecek tarzda kişisel özellikler gösteren buluntu sayısı da her yıl artmaktadır. Özellikle bitkisel motifleri bile kırık çizgileri kullanarak çizen bezeme ustasının soyut kompozisyonları artık iyi tanınmaktadır (Tab. VI. a-g). Sarı renk sırlı kısmen tümlenebilen tabak ise merkezde yer alan hayat ağacının iki yanına yerleştirilmiş fantastik yaratıkları, boşluklara işlenmiş biri kazıldıktan hemen sonra karalanmış iki monogramı ve iki satır yazıtı ile özel ilgiye layıktır²⁰. Önceki sezon yine eserin bir benzerinden parçalar daha ele geçmiştir. Yine biri düz, diğeri kaideli küçük kâse bezeme kompozisyonu kadar, çizim karakteriyle aynıdır (Res.7).

Dış yüzeyde plastik bandlar ve motifler, kaburgalar, metop dizileri (Tab. VII.a) çift taraflı yalancı kulplar (Tab. VII. b, c, j), tutamaklar (Tab. VII. d), kabaralı, ikiz, sarmal, kabaralı kulplar 13. yüzyıl modasıdır. Madeni kap taklidi sürahiler, şamdan, tuzluklara ait parçalar kaliteli sofra zevkini yansıtır (Tab. VII. e-h).

Yeşil ve Kavuniçi Renk Lekeli Seramikler: Kazıma/sgraffito bezemenin boyalarla daha çarpıcı hale getirildiği açık sarı renk sırlı buluntulardır²¹. Daireler, spiraller, zikzaklar, dikey yarı daire sıraları, "V" şekilleri ve kuş figürleri görülür. (Tab. VII. i). Hamur ve sır kalitesi Anaia üretimleri ile benzerdir. Devetüyü-sarımsı gevşek hamurlu, kalın cidarlı, daha az özenle bezenmiş farklı bir grup daha izlenir. Bu grup da fırınlama şartlarına bağlı olarak kendi içinde farklı renk hamur renkleri gösterir.

Mangan-Kahverengi Lekeli Seramikler: Oksit boya sıraltına sıçratma / lekeler halinde uygulandığı bezeme tarzı içerirler²². (Tab. VII. j), İki farklı kalitede buluntu grubu vardır. Sıkı hamurlu, ince cidarlı üretimlerde kazıma ve sgraffito teknikleri iç içe daireler, palmet gibi bezemeler de görülür. Bazı buluntular Anaia hamuruna ve kap formlarına benzerler. Hamur analizinin yapılması gereken bir gruptur. Gevşek hamurlu, daha kalın cidarlı üretimler ise hamur rengi ile de ayrılırlar.

Kazıma-Mangan Seramikler: Buluntu sayısı az olmakla birlikte nitelikli eserlerdir. Hem açık hem de kapalı kapları içerir. İç yüzey kazıma dekorludur. Ayrıca şeritler halinde mangan oksit bezeme görülür. Boya rengi önceki gruba göre daha morumsudur. Dış yüzeyleri yeşil renk sırlıdır (Res.11-13).

Yeşil Lekeli Seramikler: İç yüzey kazıma/veya yeşil oksit boya bezemelidir. Kazımalar genelde aletle yapılmış çoklu çizgilerdir. (Tab. VII. k).

¹⁹ Bkz. Z. Mercangöz, "Düğümlü Palmet Bezemeli Tabak/Plate with Knotted Palmette", *Kalanlar-12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans/ the Remnants-12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey*, Vehbi Koç Vakfı, İstanbul 2007, s 82; L. Doğer, "Kuşadası, Kadıkalesi (Anaia) Kazısı 2003 Yılı...", a.g.e. Tab. IV.

²⁰ Bkz. Z. Mercangöz, "Hayvanlı Hayat Ağacı Kompozisyonlu Yazıtlı Tabak/ Inscribed Plate with Tree-of-Life and Animals", *Kalanlar-12. ve 13. Yüzyıllarda Türkiye'de Bizans/ the Remnants-12th and 13th Centuries Byzantine Objects in Turkey*, Vehbi Koç Vakfı, İstanbul 2007, s. 85

²¹ Terminolojisi yeni buluntularla gelişen bir gruptur. Daha önce Kazıma-Kavuniçi ve Yeşil Renk Akıtma Dekorlu olarak isimlendirilen grubu ifade eder.

²² Terminolojisi yeni buluntularla gelişen bir gruptur. Daha önce Kazıma-Mangan Renk Akıtma Dekorlu / Kahverengi Benek Bezeli olarak isimlendirilen grupları ifade eder. Açık sarı veya yeşilimsi sarı sır altında kahverenginin tonları değişiklik gösterir.

Bu grupların Ilion, Pergamon, Sardis, Metropolis, Magnesia (Menderes) ve Priene buluntularının 13.-14. yüzyıl kontekslerinden geldiği bildirilir. Anaia buluntuları da 12. ortası-olasılıkla erken 14. yüzyıl buluntuları ile birlikte ele geçmektedir.

13. -14.Yüzyıl Uzak Coğrafyalardan İthal Diğer Seramikler

İtalya Proto Mayolika, kaplar en göze çarpan buluntulardır. Açık ve kapalı kaplar geometrik, bitkisel ve figürlü dekorasyon taşır (Tab. VIII. a-h). Yoğunluk "Brindisi Kaplarına" aittir. 2 adet kaide altında graffito olarak II veya K ve M harfi işlidir²³.

İthal diğer az ama önemli buluntularda İslam seramiklerini içerir (Tab. VIII. ı-l). Çok kaliteli birkaç lüster parça Keşan üretimi olabilir (Tab. VIII. j). Gevşek sarımsı-krem hamurlu, tek renk açık yeşik renk sırlı çokgen gövdeli "albarello"olasılıkla Suriye'dendir²⁴ (Tab. VIII. k). 2 adet kırmızı hamurlu, sırsız, baskı teknikli, bitkisel bezemeli süzgeçli sürahi parçası da üretim yeri henüz tespit edilmemesine karşılık önem taşır (Tab. VIII. l). Tek bir Çin seledon parçası da olasılıkla 13. yüzyıla aittir. Polikrom Sgraffito kaide buluntusu da olasılıkla Kıbrıs'tan ithaldir. (Tab. VIII. m). Bazı parçalarda "Port Saint Symeon" veya Haçlı seramiği olarak tanınan buluntulara benzerler (Tab.. VIII. n).

Sonuç olarak, Liman kenti Anaia'da konumlanan Kuşadası Kadıkalesi'nden ele geçen erken tarihi seramik buluntular erken 4.-7.yüzyıllara aittir. 12. yüzyıl'ın ithal malları pek çok örnekle, Başkent ile Doğu Akdeniz ve Ege kıyılarındaki diğer liman kentleri buluntularına benzer. Ancak buluntu yoğunluğundaki izlenimler farklı atölyelerin üretimlerine işaret eder. Anaia 13. yüzyılda önemli bir üretim merkezi olup, doğu ve batı deniz ticaret ağı içerisinde. İtalya'dan Proto-Mayolika, Suriye ve Mısır kaynaklı olabilecek ithal İslam seramik parçaları, lokalizasyon ve konteks olarak cam gibi diğer küçük buluntularla uyumludur. Yakın coğrafyasında Selçuk-Ayasuluk Tepesi ve periferisinde Şirince Köyü civarı, Metropolis ile Magnesia (Menderes), Pergamon kazılarında 12.-13. yüzyıl buluntularıyla form ve bezeme olarak yakındır. Özellikle monogram ve işaret içeren Anaia üretimi buluntular hem Selçuk-Ayasuluk Tepesi²⁵, Pergamon²⁶ hem de Akra'dan²⁷ bazı buluntulara çok benzerler. Ancak Anaia üretimlerinin dağılım noktalarının sağlıklı tespiti için arkeometrik verilere ihtiyaç vardır. Bu bağlamda yukarıda söz edilen beş grubun her farklı tipi ile Zeuksippos Tipi seramiklerin farklı hamur ve bezeme taşıyan pek çok örneği Orta Doğu Teknik Üniversitesi Arkeometri Bölümü ve İzmir Yüksek Teknoloji Enstitüsü Malzeme Bilimi ve Mühendisliği Bölümlerinde doktora tezi olarak değerlendirilmektedir.

L. Doğer

²³ Tarihendirme için bkz. G. Sanders, "Three Peloponnesian Churches and Their Importance for the Chronology of Late 13th and Early 14th Century Pottery in the Eastern Mediterranean", *BCH Suppl XVIII* (1989), s. 194, Fig.3.

²⁴ Kıbrıs Paphos'dan benzer buluntu için bkz. A.H.S. Megaw, "Supplementary Excavations on a castle site at Paphos, Cyprus, 1970-1971", *DOP*, Vol. 26 (1972), res.29; aynı kazıda bu makalede sözü geçen sırlı sırsız bazı Bizans seramik buluntuların benzerleri de ele geçmiştir.

²⁵ Selçuk -Ayasuluk için bk. E. Parman, "The Pottery From St. John's Basilika at Ephesos" a.g.e. fig.9

²⁶ Pergamon için bkz. J.M. Spieser, *Die byzantinische Keramik aus der Stadtgrabung von Pergamon*, *Permamenische Forschungen Band 9* (1996), taf. 15 (236).

²⁷ Akra için bkz. E. J. Stern, S. Y. Waksman, "Pottery from Crusader Acre: A Typological and Analytical Study", *VII e Congrès International sur la Céramique Médiévale en Méditerranée*, Thessaloniki, 11-16 Octobre 1999 *Chronologies*, 2003 Atina, fig.6, ithal olarak tanımlanan bu örneklerin yerel üretim olmadığına ilişkin bilgi için bkz. s.178.

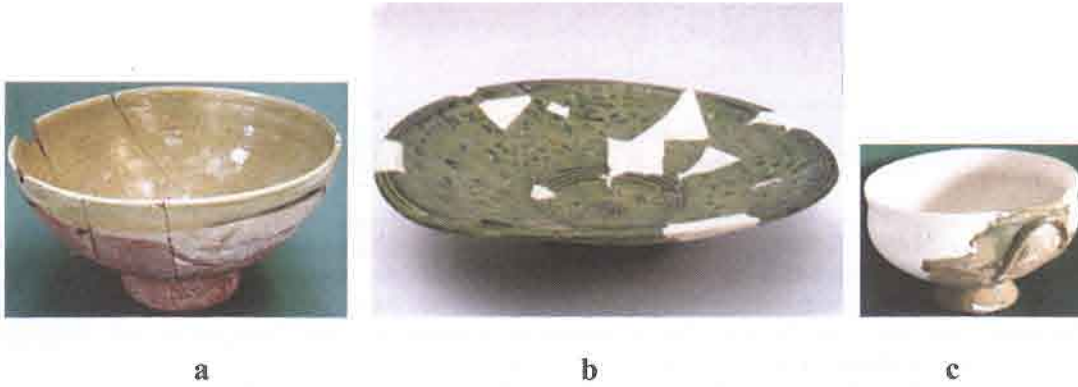
RESİMLER VE TABLOLAR

Res. 1 Kuşadası, Kadıkalesi'nin 2006 yılında havadan görünümü: Önde güneybatı köşedeki açmalar, geride girişin hemen önünde gelişen açmalar görülmektedir.

Res. 2 Güney sura bitişik kil havuzunun 2004 yılında ortaya çıkışı

Res. 3 Kadıkalesi'nde seramik üretimine ilişkin buluntular: (a) Çeşitli boyutlarda ve renklerdeki çanaklardan biri (b) çarpılmış ve sıırı patlamış bir tabak (c) doğru bir sırın elde edilmediği bir kap

a

b

Res. 4 İthal olabilecek seramiklerden (a) belki de başkentten ithal ince kazıma/fine sgraffito ve (b) üretim merkezleri bilinmeyen Ege tipi kaplara ait parçalar

a

b

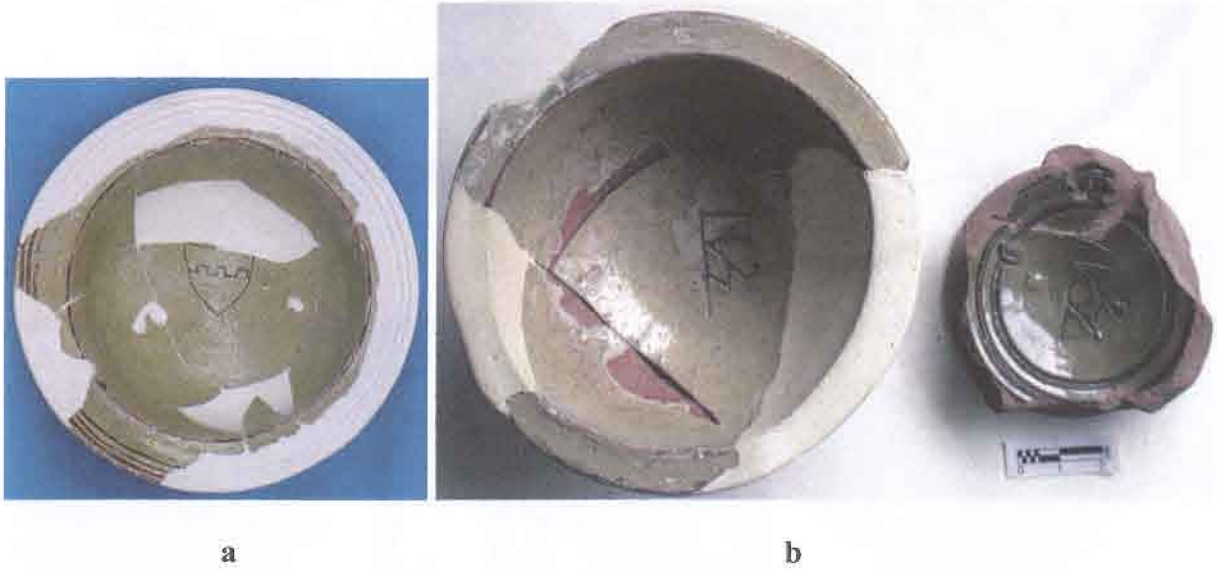
Res. 5 Ege tipi seramiklerden (a) deniz yaratıkları arasında su kuşu (b) palmet motifli ve çeşitli kuşlar

Res. 6 Kadıkalesi üretimi Zeuxippos tipi seramiklerde çeşitli bezemeler ve kuşlar

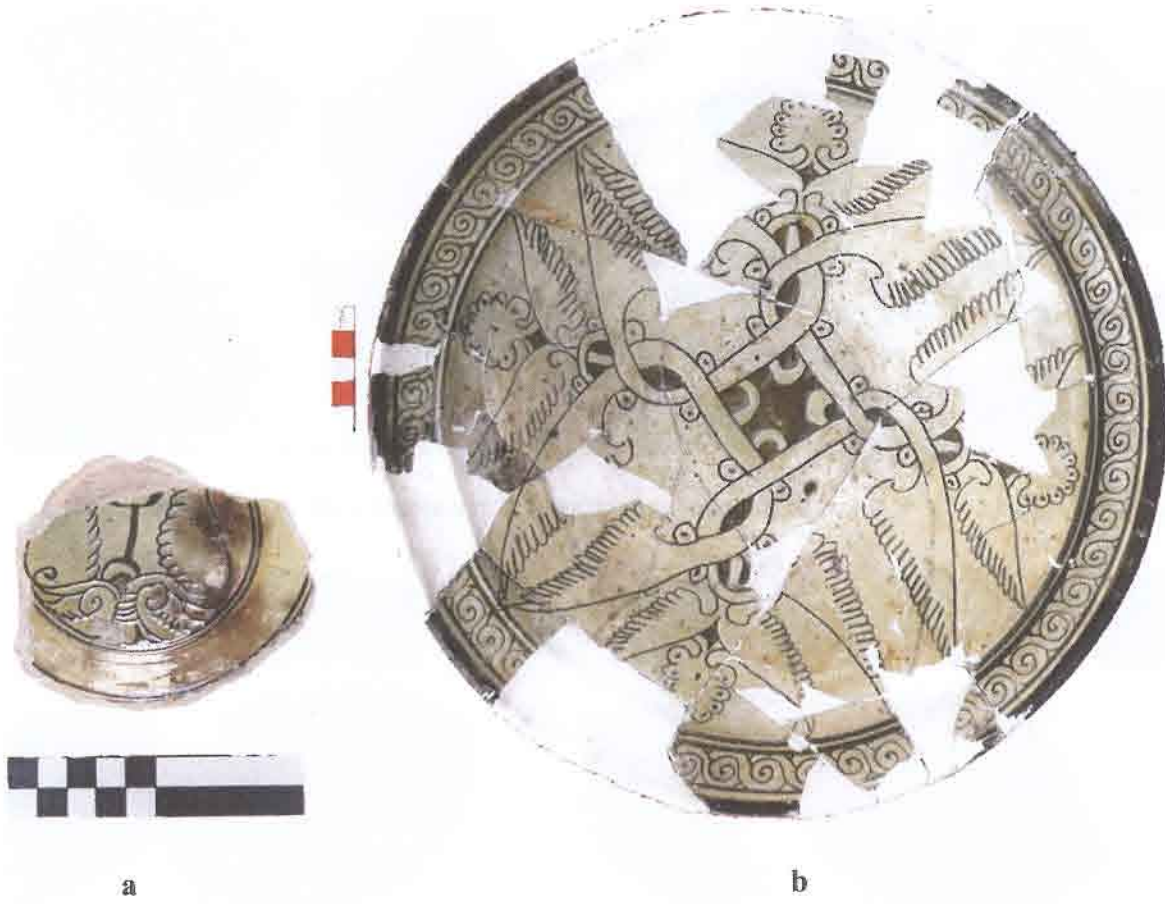
Res. 7 Kadıkalesi'ne özel kompozisyonlardan kuşlu/hayvanlı çanak, kâse ve tabaklardan örnekler

a

b

Res. 8 Yerel üretim (a) Latin patronların istekleriyle biçimlenmiş ya da (b) "Frank! İşi kâsedeki monogram gibi Zeuksippus tipindeki alçak halka kaideli tabaktaki gibi aynılığa örnekler

Res 9 Zeuksippus tipi seramiklerin tondosundan (a), tüm tabağın içine yayılan düğümlü palmet bezemeler (b)

Res. 10 Düğümler bazen tabak içinde altıgen kompozisyonlar oluşturmakta (a), bazen küresel gövdeli sürahideki gibi kapların dış yüzünü bezemekte (b) bazen de St. Simeon seramiklerinin kalitesini ve renklerini taklit etmektedir.

Res. 11 Tarama çizgi kazımalı-mangan akıtmalı çanak parçalarının içten ve dıştan görünüşleri

Res. 12 Kazımalı -mangan akıtmalı çanak ve tabak parçalarının içten ve dıştan görünüşleri

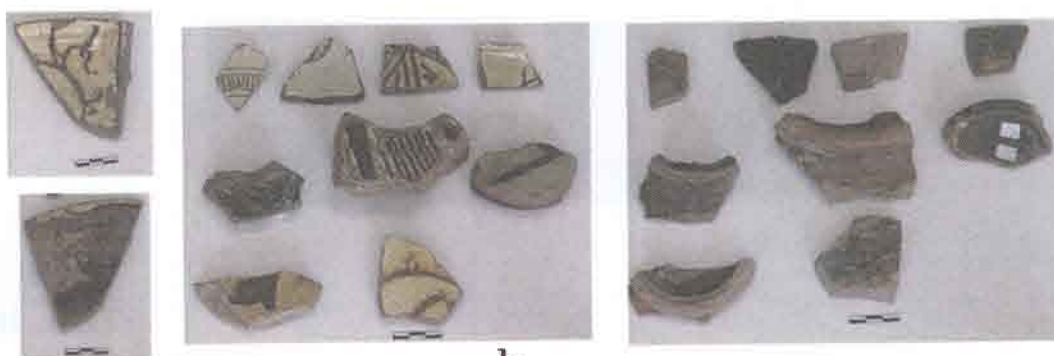

Res. 13 Kazımalı-mangan akıtmalı sürahi (a) ve tarama çizgi kazımalı-dışı mangan akıtmalı tabak

Tab. I

a

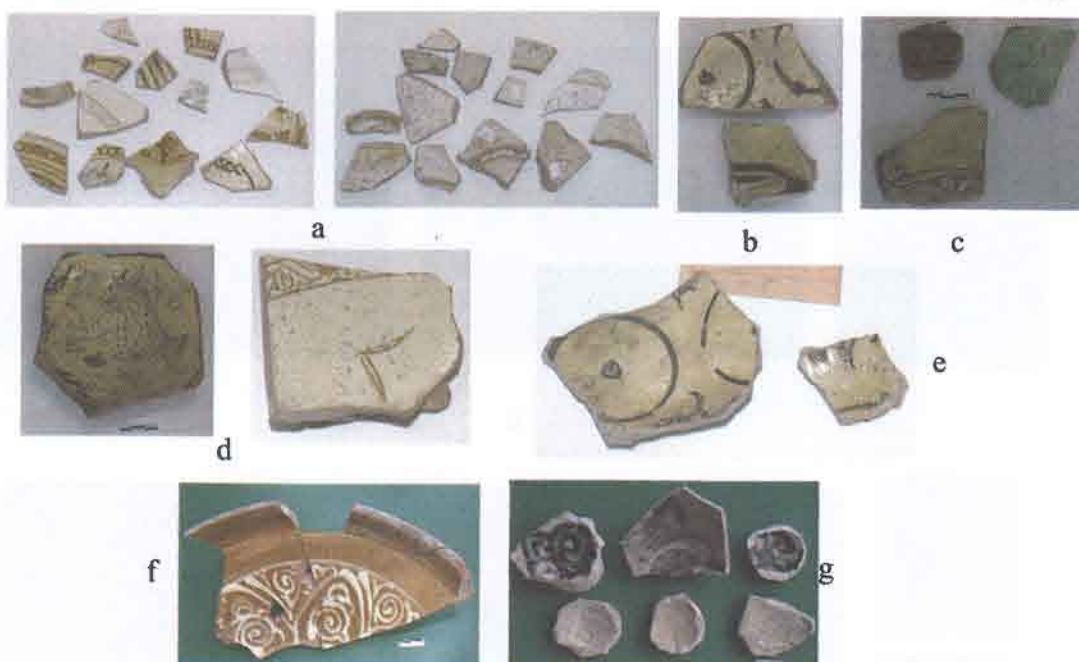

b

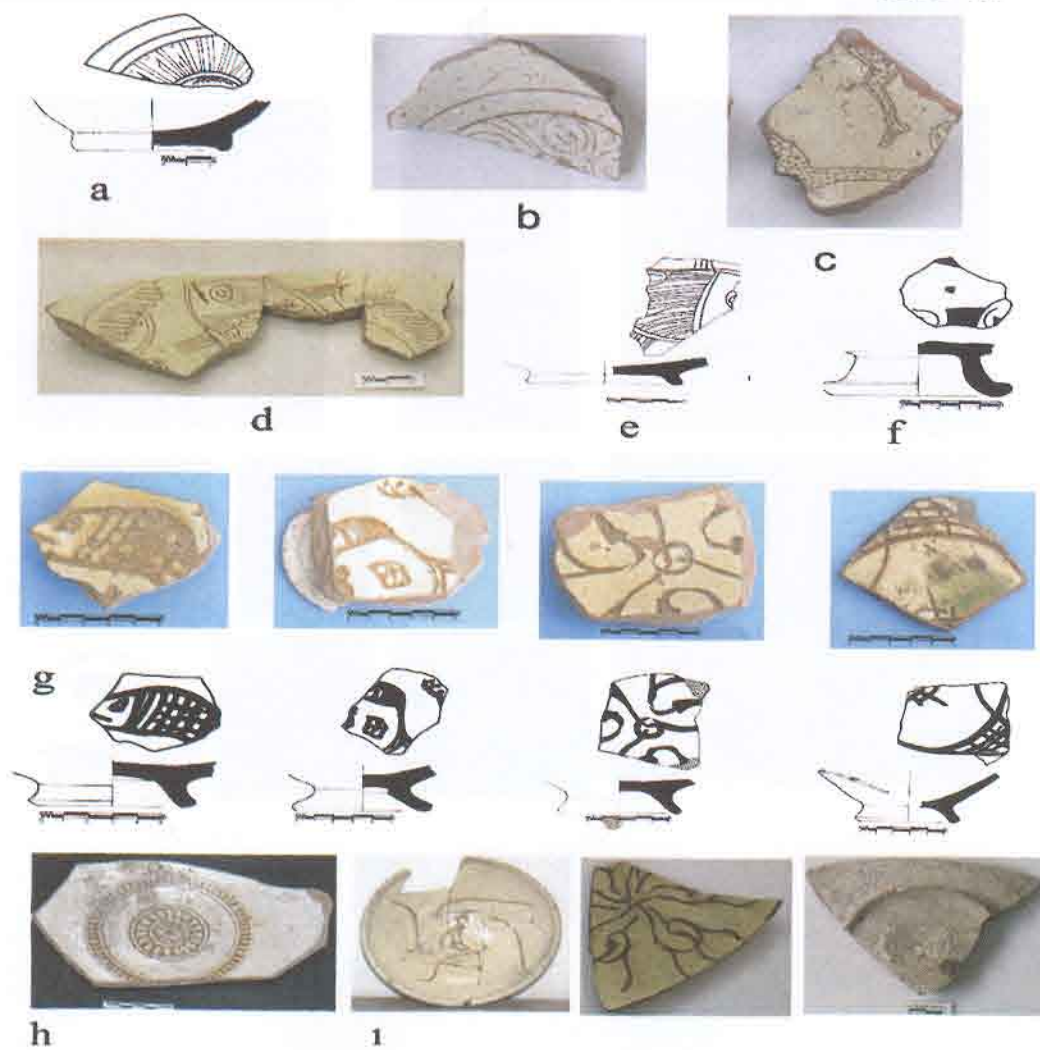

c

Tab. II

Tab. III

Tab. IV

a

Tab. V

c

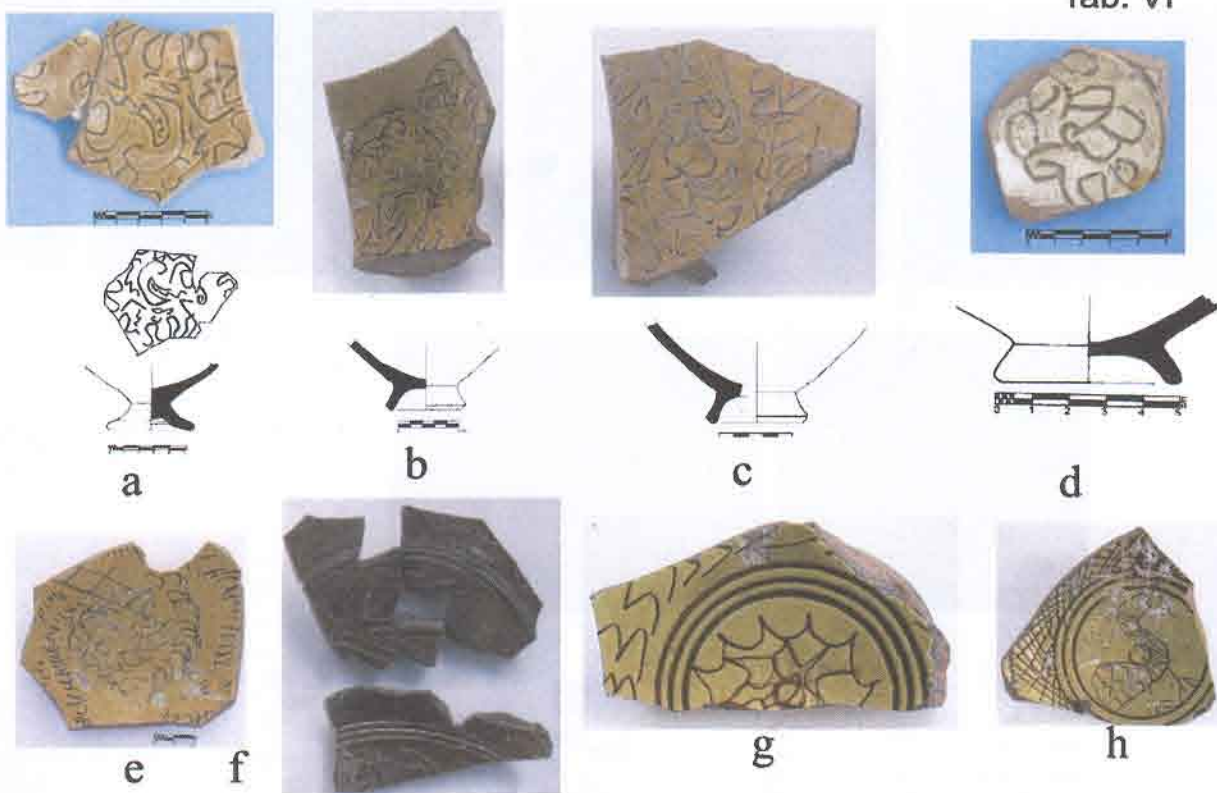

d

e

Tab. VI

Tab. VII

Tab. VIII

a

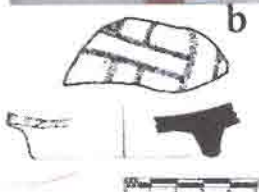
b

c

d

e

f

g

h

i

j

k

l

m

n

